

TNO-rapport TNO 2015 R11288
Meerjarenprogramma 2015-2018
Thema Arbeid en Gezondheid
P204 Prevention, Work & Health
Bijstelling 2016

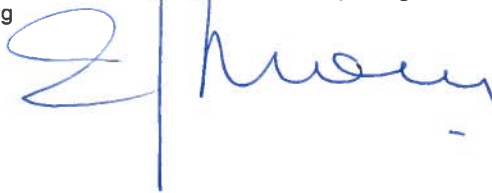
Datum 30 september 2015

Auteur(s) Drs. D.J. van Putten
Prof.dr. ir. P.M. Bongers
Dr. S. Detmar

Exemplaarnummer Versie 1
Oplage 10
Aantal pagina's 15
Aantal bijlagen Géén
Regievoerder Ministerie van SZW
Participant Ministerie van VWS

Autorisatie Dr. N.J. Smeij
Managing Director Healthy Living

Handtekening

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, foto-kopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van TNO.

Indien dit rapport in opdracht werd uitgebracht, wordt voor de rechten en verplichtingen van opdrachtgever en opdrachtnemer verwezen naar de Algemene Voorwaarden voor opdrachten aan TNO, dan wel de betreffende terzake tussen de partijen gesloten overeenkomst.

Het ter inzage geven van het TNO-rapport aan direct belang-hebbenden is toegestaan.

Inhoudsopgave

1	Het Vraaggestuurde Programma Arbeid	5
1.1	Leeswijzer	5
1.2	Ontwikkelingen in het afgelopen jaar	5
1.3	Regievoering	6
2	Programma 2016 op hoofdlijnen	7
2.1	Hoofdlijnen, onderwerpen en kennisvragen 2016	7
2.2	Programmaresultaten 2015-2018	8
2.3	Aansluiting op beleid overheid	8
2.4	Relevantie voor doelgroep (impact)	8
2.5	Samenwerking en afstemming met derden (binnen/buiten TNO)	8
2.6	Uitwerking programma voor 2016	9
3	Gezond en Veilig Opgroeien	11
4	Ondertekening	15

1 Het Vraaggestuurde Programma Arbeid

1.1 Leeswijzer

In dit hoofdstuk geven wij een toelichting op de belangrijkste ontwikkelingen in 2015 die relevant zijn voor het meerjarenprogramma 2015-2018 in het maatschappelijk thema Arbeid en Gezondheid. In hoofdstuk 2 wordt de bijstelling 2016 beschreven voor het Vraaggestuurde Programma Arbeid. Het betreft de hoofdlijnen voor de invulling van de taakrol voor het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). In hoofdstuk 3 wordt de bijstelling 2016 beschreven voor het onderdeel Gezond en Veilig Opgroeien. Dit onderdeel was voorheen opgenomen in het VP Levenslang Gezond.

1.2 Ontwikkelingen in het afgelopen jaar

In het afgelopen jaar is gestart met de uitvoering van het Meerjarenprogramma 2015-2018 conform de hoofdlijnen die met de regievoerder zijn afgesproken. De voortgang wordt gerapporteerd door middel van tertaalrapportages waarvan het format voor 2015 is aangepast aan de wensen van de regievoerder.

Op 17 juni heeft een werkbezoek plaatsgevonden van een delegatie van SZW onder leiding van de heer B. ter Haar (Directeur-Generaal Sociale Zekerheid en Integratie). Aan de hand van 9 korte introducties van onderzoeken uit de verschillende hoofdlijnen van het programma is de voortgang besproken.

Inmiddels is duidelijk dat de vastgestelde korting op het maatschappelijk thema Arbeid en Gezondheid 4,6 miljoen euro bedraagt: 1,6 miljoen komt ten laste van het VP Arbeid (van 5,3 miljoen naar 3,7 miljoen) en 3,0 miljoen ten laste van het VP Levenslang Gezond (van 4,0 miljoen naar 1,0 miljoen). Dit betekent dat het maatschappelijk thema Arbeid en Gezondheid, naast het vervallen van de éénmalige toekenning voor 2015 van 1,5 miljoen, ook een additionele korting van 3,1 miljoen moet accommoderen.¹ De voorzitter van de RvB TNO heeft de achterliggende argumenten voor deze besluitvorming toegelicht in een gesprek met de p-SG van SZW.

Naar aanleiding van deze (voorgenomen) besluitvorming heeft een briefwisseling plaatsgevonden tussen de DG Werk SZW en de RvB TNO. Daarin geeft SZW haar zorgen weer over de omvang van de korting en dat zij zorg heeft of de kwaliteit van de projecten gegarandeerd kan worden. Daarbij heeft SZW 14 onderwerpen genoemd waarop haar inziens in ieder geval de noodzakelijke deskundigheid bij TNO aanwezig dient te blijven om het onderzoek op voldoende kwalitatief niveau uit te blijven voeren.

In de briefwisseling tussen SZW en TNO naar aanleiding van de korting, garandeert TNO de kwaliteit van deze voor SZW prioritaire onderzoeksthema's, met de kanttekening dat 'de kennisbasis op bepaalde onderwerpen kleiner zal worden'. TNO zal SZW tijdig informeren als dit zich daadwerkelijk voor een van de prioritaire onderwerpen voordoet.

¹ Oorspronkelijk was de totale korting 5,6 miljoeneuro, maar in vervolgdiscussies is voor het onderdeel Gezond en Veilig Opgroeien van het VP Levenslang Gezond alsnog 1,0 miljoen beschikbaar gesteld.

SZW zal bezien of de gewenste kwaliteit op de prioritaire thema's nog steeds geboden wordt door TNO. SZW zal daartoe de kwaliteit van TNO het komende jaar evalueren.

Het programma voor het VP Arbeid zal in 2016 worden uitgewerkt in de onderstaande hoofdlijnen, waarbij de opmerking dat de totstandkoming van het VP Arbeid 2016 complex was, vanwege de bezuinigingen. De hoofdlijnen worden in nauwe afstemming met SZW uitgewerkt in concrete projectvoorstellen.

1) *Innovaties voor Gezond en Veilig Werken (IGVW)*

2) *Duurzame Inzetbaarheid (DI)*

3) *Arbeidsverhoudingen in een veranderende arbeidsmarkt (flexibilisering)*

4) *Inclusieve en innovatieve regio's (onderkant arbeidsmarkt)*

Het programma voor de directies Stelsel en Volksverzekeringen en Samenleving en Integratie zal, net als in 2015 worden ondergebracht in de bovengenoemde hoofdlijnen van het VP.

In het verlengde van de besluitvorming van de RvB TNO is het VP Levenslang Gezond opgeheven. Het onderdeel Gezond en Veilig Opgroeien wordt nu als eigenstandig onderwerp ondergebracht in het VP Arbeid. Het onderdeel 'Levenslang en gezond actief leven (LGAL)' wordt niet gecontinueerd.

Afstemming over het onderdeel Gezond en Veilig Opgroeien zal plaatsvinden tussen TNO (mevrouw S. Detmar) en VWS (de heer C. Vos).

1.3 Regievoering

De regie over het maatschappelijk thema ligt bij het ministerie van SZW. Het ministerie van VWS is als participierend departement betrokken bij de programmering van het maatschappelijk thema Arbeid en Gezondheid.

In de eerdergenoemde briefwisseling tussen SZW en TNO heeft SZW 14 onderwerpen genoemd waarop haar inziens in ieder geval de noodzakelijke deskundigheid bij TNO aanwezig dient te blijven om het onderzoek op voldoende kwalitatief niveau uit te blijven voeren. Dit betreft onderwerpen die worden opgepakt in het taakfinancieringsprogramma MAPA, en onderwerpen die worden opgepakt in het VP Arbeid.

In deze bijstelling 2016 van het VP Arbeid wordt uitgegaan van de kaders van het meerjarenprogramma 2015-2018². Dat wil zeggen dat TNO voor het vraaggestuurde programma een taakrol vervult die verbonden is aan wettelijke taken van SZW. Deze taakrol wordt gecombineerd met de 'Innovation Catalyst' rol van TNO waarin de focus ligt op vernieuwing en het realiseren van publiek-private samenwerkingsprojecten of – programma's (gemengde publiek-private financiering), waarvan living labs (proeftuinen) een voorbeeld zijn, maar ook internationale EU projecten. In deze rol kunnen zowel vraagstukken uit het bedrijfsleven als maatschappelijke vraagstukken opgepakt worden; hierover zal TNO in een vroegtijdig stadium met SZW afstemmen.

Bij de uitwerking van het Vraaggestuurde Programma zal inhoudelijke afstemming plaatsvinden met het MAPA programma, dat als aanvullende rijksbijdrage gefinancierd wordt door de Directie Gezond en Veilig Werken van SZW.

Verder loopt er nog overleg over de mogelijke participatie van SZW in het VP Smart Working dat onder regie van EZ valt. Hierover vindt overleg plaats met DG B. ter Haar.

² Uit de hoofdlijnen van het meerjarenprogramma 2015-2018, dat vorig jaar na afstemming met SZW is ingediend bij EZ.

2 Programma 2016 op hoofdlijnen

2.1 Hoofdlijnen, onderwerpen en kennisvragen 2016

De korting voor 2016 heeft geleid tot aanpassingen in de uitwerking van het Vraaggestuurd Programma 2015-2018. De hoofdlijnen (en achterliggende uitgangspunten) zijn daarbij zoveel mogelijk intact gelaten.

De hoofdlijnen 2016 zijn in de onderstaande tabel benoemd. Daarin komen zowel de vernieuwende innovatieve rol van TNO, als de taakrol voor het ministerie van SZW naar voren (zie ook paragraaf 1.3). De verdere uitwerking in projectvoorstellen zal in het najaar 2015 plaatsvinden, in afstemming met contactpersonen van SZW. In onderstaande tabel met hoofdlijnen uit het meerjarenprogramma 2015-2018 zijn de aanpassingen voor 2016 zichtbaar gemaakt. Het oorspronkelijk aantal hoofdlijnen (kippen) is bij de start van 2015, in overleg met SZW teruggebracht van 7 naar 6 (samenvoeging van DI en PSA). Dit aantal wordt nu verder teruggebracht naar 4. De huidige hoofdlijn 'Arbeid en Zorg' wordt voortgezet als 'Toekomst Arbeidsgerelateerde Zorg' binnen de hoofdlijn Innovaties voor Gezond en Veilig Werken. De hoofdlijnen Monitoring van Arbeid, en Duurzame inzetbaarheid/mentale gezondheid worden gecombineerd in één hoofdlijn Duurzame Inzetbaarheid.

Hoofdlijn	Onderwerpen	Verbinding met de taakrol (kennisvragen 2016)
<i>Innovaties voor gezond en veilig werken</i>	1 Gevaarlijke Stoffen 2 Arbeidsveiligheid 3 Nieuwe risico's en toekomst werk 4 Toekomst Arbeidsgerelateerde Zorg	1 Kennisvragen 16, 19, 23 2 Kennisvraag 28 3 Kennisvragen 17, 31 4 Kennisvragen 12,37
<i>Duurzame inzetbaarheid</i>	1. Determinanten transitie in participatie 2. Mentale gezondheid en PSA 3. Fysieke belasting en belastbaarheid 4. Monitoring en kwaliteit van arbeid	1 Kennisvraag 5 2 Kennisvraag 3 3 Kennisvraag 1, 25, 26 4 Kennisvragen 7,27, 36
<i>Participatie en Decentrale Voorzieningen</i>	Nader vast te stellen in overleg met directie PDV.	Kennisvraag 34
<i>Veranderende arbeidsverhoudingen in een flexibele arbeidsmarkt</i>	Nader vast te stellen in overleg met directie AV.	Kennisvraag 35

De hoofdlijnen en daarmee samenhangende onderwerpen zijn ook de onderwerpen waarop TNO kwalitatief hoogwaardige expertise heeft en in stand wil houden. Ze komen overeen met de onderwerpen waarvan SZW heeft aangegeven dat de noodzakelijke deskundigheid in stand moeten worden gehouden: zie ook paragraaf 1.2 voor de afspraken die hierover zijn gemaakt.

Onderwerpen die niet expliciet naar voren komen zijn: 1) zelfregulering/zelfwerkzaamheid, 2) Certificering, 3) Ketenaanpak gezond en veilig werken, 4) Beroepsziekten, 5) Professionalisering sociaal domein, 6) Migranten.

Voor de eerste drie onderwerpen geldt dat deze primair – als onderwerp op zich – worden uitgevoerd in MAPA. Maar voor een belangrijk deel is er samenhang met de expertise in het VP-onderdeel 'Arbeidsveiligheid' (onderdeel van de hoofdlijn 'Innovaties voor gezond en veilig werken') en ook met de expertise in specifiek inhoudelijke onderwerpen, zoals PSA en fysieke belasting in de hoofdlijn 'Duurzame Inzetbaarheid'. Het onderwerp 'Beroepsziekten' krijgt binnen MAPA apart aandacht (preventie gericht op bedrijfscultuur). Professionalisering van het sociaal domein is en blijft een centraal onderwerp van het programma dat wordt afgestemd met de directie Participatie en Decentrale Voorzieningen. Voor migranten vindt afstemming plaats met de directie S&I, conform de afspraken die daarover gemaakt zijn tussen TNO en S&I/SZW.

2.2 Programmaresultaten 2015-2018

De programmaresultaten 2015-2018 zullen bijgesteld moeten worden voor wat betreft de onderdelen van het voormalige VP Levenslang Gezond: het onderdeel Levenslang Gezond en Actief Leven (LAGL) heeft geen SMO budget meer en het SMO budget voor het onderdeel GVO (zie ook hoofdstuk 3) is gekrompen van ruim 2 naar 1 miljoen euro. Concreet betekent dit dat de programmaresultaten voor het onderdeel LGAL vervallen en de bijstelling van de programmaresultaten voor GVO nader vastgesteld moeten worden in het overleg tussen TNO en VWS over de invulling van het nog beschikbare SMO budget.

Voor het arbeid (SZW-)deel houden we vast aan de geformuleerde programmaresultaten. Aan het eind van het meerjarenprogramma is onze verbindende rol naar het bedrijfsleven en arbeidsgerelateerde zorg versterkt. In enkele grote samenwerkingsverbanden ontwikkelen we producten en diensten die in proeftuinen getest zijn. We worden op nationaal en internationaal niveau herkend en erkend in deze rol.

2.3 Aansluiting op beleid overheid

De aansluiting op het beleid van de overheid is gerealiseerd door middel van afstemming van de hoofdlijnen van het programma met de overheid, respectievelijk afstemming op de maatschappelijke vraagstukken waarvoor de overheid zich geplaatst ziet. (Zie ook paragraaf 2.1).

2.4 Relevantie voor doelgroep (impact)

De relevantie voor de doelgroep wordt geborgd door middel van projecten en programma's waarbij stakeholders zijn betrokken (inhoudelijk en financieel commitment in proeftuinen, strategische partner voor SZW en VWS voor het borgen/ontwikkelen kennis). In dit kader vindt ook afstemming plaats met het Maatschappelijk Programma Arbeidsomstandigheden (MAPA) van de Directie Gezond en Veilig Werken van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, respectievelijk met partijen die als stakeholder bij dit programma zijn betrokken.

2.5 Samenwerking en afstemming met derden (binnen/buiten TNO)

Samenwerking binnen en buiten TNO vindt plaats in projecten die gezamenlijk worden opgepakt met andere programma's binnen TNO en in

nationale/internationale consortia. Een belangrijk aandachtspunt daarbij is het implementeren en overdragen van instrumenten bij respectievelijk naar publieke en private stakeholders/marktpartijen.

We werken samen met de topsectoren. Dat doen we veelal samen met andere TNO programma's (onder andere met Environment and Sustainability op het terrein van werken met nanomaterialen). Het gaat om de volgende topsectoren:

- LSH: proeftuinen voor geïntegreerde zorg en sociale zekerheid met gemeenschappelijke modellen voor verdeling van kosten en baten.
- HTSM (vraagstukken rond menselijk kapitaal en keten management: VP Smart Working en koppeling aan Smart Industry),

Daarnaast richten we ons op het betrekken en uitbreiden van onze nationale netwerken van partners, vooral via de living labs (proeftuinen) netwerken:

- TNO ambieert een bijdrage te leveren aan bestaande en nieuw op te richten living labs. Samen met de bij die living labs betrokken externe partijen ontwikkelen we vernieuwingen. Met de samenwerking in living labs zal het programma stevig verankerd kunnen worden in de maatschappelijke behoeften en aspiraties.
- Deze netwerken zullen ondersteund worden door de beleidspartners (de drie ministeries, de lokale beleidsniveaus) en door grote bedrijven.
- De verankering in de wetenschap komt tot stand door onze structurele samenwerkingsrelaties met het VU Medisch Centrum, de Universiteit Utrecht, de Katholieke Universiteit Leuven, de Radboud Universiteit en de Erasmus Universiteit Rotterdam).
- Internationaal werken we samen in EU-consortia en versterken we onze rol via brede Europese netwerken zoals PEROSH.
- Door participatie in het TNO ERP programma's (Early Research Projects) kunnen we profiteren van TNO brede kennis op het terrein van sensoren en gaming.

2.6 Uitwerking programma voor 2016

Het programma 2016 wordt nader ingevuld op basis van de onderwerpen die in de tabel in paragraaf 1.2 zijn benoemd. Op basis hiervan worden in afstemming met het ministerie van SZW en VWS nadere projectvoorstellen opgesteld en uitgewerkt voor 2016, respectievelijk gefaseerd over de duur van het meerjarenprogramma.

Deze afstemming vindt plaats door middel van startnotities voor de contactpersonen van de directies GV&W, AV, PdV, S&V en S&I. In deze notities wordt ook de opzet van het programma 2016 opgenomen die dan vervolgens na 1 oktober verder worden uitgewerkt in afstemming met contactpersonen van het ministerie.

3 Gezond en Veilig Opgroeien

Maatschappelijke ontwikkeling:

GVO

In het internationaal vergelijkend onderzoek van Unicef (2013) voert Nederland de lijst aan van ontwikkelde landen waar kinderen de hoogste mate van welzijn genieten. Er zijn echter ook verontrustende negatieve trends, zoals een relatief hoog percentage vroeggeboortes, een ongezonde leefstijl en ongezond gewicht, toename van emotionele- en gedragsproblemen, vroegtijdig schoolverlaten en overlast. Veel ouders met thuiswonende kinderen van 0 tot 18 jaar maken zich zorgen over een of meerdere van hun kinderen of over hun opvoeding. De vraag naar ambulante jeugdzorg en jeugd GGZ is merkbaar gestegen. Ongeveer 1 op de 5 kinderen maakt gebruik van lichte of zware jeugdhulp. Daarnaast heeft ongeveer 1 op de 5 kinderen last van een chronische aandoening.

Om dit tij te keren wordt vanuit de overheid in toenemende mate gestimuleerd om in te zetten op preventie en vroeghulp, gebruik te maken van evidence based kennis, en het bieden van een integrale aanpak. Hiervoor worden een scala aan maatregelen genomen, zoals de decentralisatie van de jeugdzorg, het opzetten van het nationale plan preventie, het inrichten van het college perinatale zorg, en het opzetten van het expertisecentrum kraamzorg en het herinrichten van het basistakenpakket Jeugdgezondheidszorg.

Het programma Gezond en Veilig Opgroeien ondersteunt deze visie op preventie en vroeghulp volledig en richt zich op het gezond en veilig opgroeien van kinderen en jongeren vanaf preconceptieperiode tot jong volwassene met als doel dat ieder kind zo goed mogelijk kan participeren in de maatschappij. Dit kan concreet gemaakt worden door het bieden van een systematische aanpak met richtlijnen, signaleringsmethodieken en "evidence" based vroege interventies in het hele netwerk van preventie en zorg voor jeugd. Daarnaast richten we ons op het ondersteunen van ouders in de opvoeding en het begeleiden van kinderen en jongeren, waar nodig.

De korting voor 2016 zal leiden tot aanpassingen in de uitwerking van het Vraaggestuurd Programma 2015-2018. De hoofdlijnen (en achterliggende uitgangspunten) worden daarbij zoveel mogelijk intact gelaten. Deze hoofdlijnen zijn in onderstaande tabel benoemd:

Tabel 1 Hoofdpijnen VP Gezond en Veilig opgroeien			
Hoofdpijn	Maatschappelijke vraag	Onderwerp/prioriteit binnen VP	Voorbeelden deelprojecten
<i>Gezond en Veilig Opgroeien</i>	Hoe kunnen we kinderen zo gezond en veilig mogelijk laten opgroeien zodat ze zo volledig mogelijk kunnen participeren in de maatschappij?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het ontwikkelen van methoden om de perinatale zorg te verbeteren (met aansluiting naar de Jeugdgezondheidszorg) 2. Het evidence-based verbeteren van de fysieke en mentale gezondheidstoestand van de Nederlandse jeugd 3. Innovatieve en effectieve zorg voor jeugd 4. Bevorderen weerbaarheid van kinderen en jongeren 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Doorontwikkeling centering methodiek Preconceptieadviesing Methodiekontwikkeling voor evidence based werken kraamzorg 2. Ondersteunen JGZ door Igrow pro/D-score Verbeteren mondgezondheid jeugd Multidisciplinaire richtlijnen Gepersonaliseerde interventies voor risicogroepen (kinderen echtscheiding) 3. 1 Gezin 1 plan Competentie ontwikkeling professionals 4. Serious games Gepersonaliseerde interventies

Gezien de afgenomen middelen zal nader overlegd worden op welke onderwerpen binnen deze kennislijnen ingezet zal worden. Waarschijnlijk zullen deze kennislijnen samengevoegd worden en zal er met name geïnvesteerd worden op het verder ontwikkelen en benutten van methodes om vroeg te signaleren, en vroeg te interveniëren. We hebben hierbij uitdrukkelijk aandacht voor het ontwikkelen van methoden die bruikbaar zijn in de hele keten van de zorg voor jeugd en die ondersteunend kunnen zijn voor het lokale beleid.

Daarnaast blijven we aandacht houden voor methodes waarbij ICT ingezet wordt om slimmer te kunnen signaleren en interveniëren. Hiervoor wordt echter ook nadrukkelijk aansluiting gezocht bij de topsectoren LSH en Agrifood.

Tevens zal overleg plaatsvinden over de regievoering voor deze middelen. Tot nu toe komt het programma tot stand in nauwe afstemming met het ministerie van VWS, Directie Publieke Gezondheid, Jeugdzorg en Curatieve Zorg. Daarnaast wordt rekening gehouden met de kennisbehoefte in het veld door regelmatig overleg met de diverse beroepsgroepen. Bovendien is regelmatig afstemming over het programma met het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ), Nederlands Jeugd Instituut (NJI), ZonMw en het RIVM-Gezond Leven binnen het zogenaamde kennisprogramma Jeugd, onder geleide van VWS.

Naar aanleiding van prioritering en uitwerking van de onderwerpen zal bepaald worden of deze aansturing nog aanpassingen behoeft.

4 Ondertekening

Leiden 30 september 2015
TNO

Handtekening:

Prof. dr. ir. P.M. Bongers
Director Prevention, Work & Health.

